

מסביב לשולחן

עלון שבועי לבני הישיבות סביב נושא מהפרשה בעיון בהלכה באגדה ובמסור

ראשי הישיבות עיון הלימוד דבר העורך

הגאון רבי דוד מן שליט"א ראש ישיבת כנסת חזקיהו כפר חסידים

מצוות לימוד התורה וידיעת התורה

מצוות ת"ת נאמרה בב' מקומות, האחד בפרשה ראשונה של ק"ש בפר' ואתחנן פ"ו פ"ה, והב' בפרשה שניה של ק"ש בפר' עקב פ"א פ"ג. והנה ידוע מש"כ בשו"ע הגר"ז הל' ת"ת שב' מצוות הם במצוות ת"ת, הא' לידע את כל התורה דיניה מצוותיה ופירושיה, והב' מצות לימוד התורה שיכולה להתקיים גם בלמדו משנה אחת בכל זמנו, דעכ"פ יש בזה מצוות לימוד התורה. ומדיוק הפסוקים נראה דאע"פ שבב' פרשיות דק"ש נאמרה מצוות ת"ת, מ"מ בפר' ואהבת מבואר יותר דקאי על מצוות ידיעת התורה, ובפר' והיה אם שמוע מבואר יותר דקאי על מצוות לימוד התורה.

דהנה בפר' ואהבת כתיב ושנתם לבניך וגו', ובגמ' בקידושין ל' א' ובספרי פר' ואתחנן שם לפני' מזה שיהיו דברי תורה מחודדין בפיך, שאפ' ישאלך אדם דבר אל תגמגם ותאמר לו אלא אמור לו מיד וכו', עיי"ש. והיינו המצוה של ידיעת התורה. וכן עוד שם בגמ' בקידושין דמ"ש"כ ושנתם, אל תיקרי ושנתם אלא ושלשתם, דלעולם ישלש אדם שנותיו שליש במקרא שליש במשנה ושלש בתלמוד, עיי"ש. וכ"ז כמובן אזיל על ידיעת התורה, דאת מצוות לימוד התורה הא יכול לקיים בפסוק אחד שילמדנו כל ימי חייו.

אכן בפר' והיה אם שמוע כתיב, ושמתם את דברי אלה וגו', ובגמ' קידושין שם בדף ל' ע"ב איתא דהיינו סם תם, שנמשלה תורה כסם חיים, עיי"ש דמייית ממה שבראתי יצה"ר בראתי לו תורה תבלין. ודבר זה מחמת עצם העסק בתורה הוא, וכידוע דברי מן הגר"ס זצ"ל באגרת המוסר שגם ע"י לימוד של שור שנגח את הפרה יושפע מזה שלא לדבר לשה"ר, עיי"ש. והיינו ודאי מצוות לימוד התורה.

וכן פטור נשים מת"ת ילפינן ממש"כ בפר' והיה אם שמוע, עי' בסוגיא בקידושין כ"ט ב' דילוף לה מקרא דולמדתם אותם את בניכם ולא את בנותיכם, ומי שאין אחרים מצווים ללמד אותו אינו מצווה ללמד את עצמו וכו', עיי"ש. והוא מבואר היטב להנ"ל, דהא במצוות ידיעת התורה, הרי יתכן דבמצוות שאשה חייבת בהם יתכן שחייבת בהם מדין ת"ת, (ועי' במש"כ בזה בעז"ה בס' באר מרים ח"ג לפ"י ה"ט א', עיי"ש). ולהכי לא נאמר פטור נשים בפר' ואהבת דמייירי במצוות לימוד התורה, ורק בפר' והיה אם שמוע שעיקרה כלפי הלימוד מצד הלימוד עצמו, מזה אמנם נתמעטו נשים ממצוות ת"ת.

וכן במש"כ בפר' והיה אם שמוע, ולמדתם אותם את בניכם לדבר בס', פירש"י מספרי, מכאן אמרו מכאן אמרו כשהתינוק מתחיל לדבר אביו מלמדו בלשה"ק ומלמדו תורה, עיי"ש. והוא מתאים מאד לפמש"כ רש"י בסוכה מ"ו ע"ב בפי' קמא, דשמוע בישן היינו שיטה אוזן בילדותו לשמוע, והוא כלפי עצם הלימוד שיורגל בו ואז יוכל ללמוד בישן באופן של ללמוד ולהוסיף. ומבואר ג"כ כנ"ל דבפר' והיה אם שמוע מייירי כלפי מצוות לימוד התורה, ופר' ואהבת מייירי כלפי מצוות ידיעת התורה.

ונראה הביאור בזה, דהנה בספרי בפר' עקב איתא דאע"פ שכבר כתיב ואהבת וגו' בכל ללבך ובכל נפשך וגו', נאמר ג"כ והיה אם שמוע תשמעו וגו', כאן לתלמוד וכאן למעשה, הואיל ושמעתי ועשיתם מה שעליכם אף אני אעשה מה שעלי ונתתי מטר ארצכם, עיי"ש. ובדי באר דברים נתבאר בהרחבה בד' הספרי דפר' ואהבת עיקרה דמחמת האהבה מחמת עצם מציאות השי"ת יבוא לידי תלמוד, בכדי לידע מה הם המעשים של לדבקה בו הבאים מהאהבה, וא"כ ממילא איכלל בזה מעשה דהא הוא לומד כדי לידע באיזה צד תתקיים אהבתו לקב"ה. אבל פר' והיה אם שמוע מייירי באהבה שישנה ע"י תלמוד, ובכה"ג עיקר האזהרה הוא שיהא התלמוד באופן זה שיביאו לידי אהבה ועי"ז יביא לימוד זה לידי מעשה, עיי"ש בהרחבה.

ולפ"ז מבואר היטב דפר' ואהבת שכתב הספרי שעיקרה הוא לתלמוד, שפירושו כנ"ל דמאהבה יבא לידי תלמוד כדי לידע מה הם המעשים של ולדבקה בו הבאה מאהבה, עיקרו הוא בידיעה מה לעשות ומה לא לעשות, אבל פ' והיה אם שמוע דמייירי כבר בלומד תורה, שע"ז באה אזהרה שיהא זה לימוד המביא לידי אהבה, עיי"ז שיהיה זה בגדר של אם שמוע תשמעו וכו', הרי אי"ז תלוי בידיעה של עוד פרשה בתורה ועוד דין בתורה, אלא בעצם הלימוד שיהא זה לימוד בכל מה שילמד באופן של ולאהבה את ה' אלוקיך, ומש"ה אי"ז ענין לידיעה שתבא לו מלימוד התורה אלא כלפי עצם הלימוד מייירי קרא, ושפיר מייירי הפרשה בדין ת"ת הנוגע ללימוד התורה, וכנת'. (די באר דברים פרי' עקב)

לרפ"ש הגאון המופלא רבי דוד יצחק בן מרים בתושח"י

הגאון רבי עקיבא קיסטר שליט"א ר"מ ישיבת יד אהרן

מהות הישיבה ומעלתה והנפ"מ לדינא

מצינו הבדל בהגדרה של ישיבה לבית מדרש, אי' במגילה כא. אין ישיבה אלא עכבה, וענין העכבה מצינו בג' פנים, א. 'עכבה' בזמן ובמקום - להתעכב בחבורה בקביעות, ערש"י בב"מ לג. 'שהיו יושבים תמיד בביהמ"ד יחד ומקשים ומפרקים' ולמדים זמ"ז כו', ועי' רבינו יונה ברכות (ד). דאין לו להקב"ה בעולמו אלא ד"א של הלכה ששם מקום קביעות התורה, ב. 'עכבה' - בדרך הלימוד, להתעכב בעיון בעומקה של הלכה, וכפי שהגדיר ר' ירוחם זצוק"ל במכתבו 'צורת ישיבתנו ללון בעומקה של הלכה והלימוד בעיון רב'. ג. כח העיכוב-משיכה - כפי ששמענו ממור"ר הגר"ש רוזנבסקי זצ"ל שיישיבה צריכה להיות כמרתף של יין, כמבואר במדרש עה"כ הביאני אל בית היין שעצם המצאותו בבית היין משפיע עליו שכרות אף בלא שתייה.

נראה דמצינו כמה הלכות ונפ"מ לדינא אשר נתחדשו בת"ת הנלמד בישיבה, מה שאין בת"ת הנלמד בבתי מדרשות, וכפי שיבואר. א. תנן בסוכה כה. שלוחי מצוה פטורין מן הסוכה וכו', ופרש"י שלוחי מצוה הולכי בדרך מצוה כגון ללמוד תורה ולהקביל פני רבו ולפדות שבויים, ונתקשו האחרונים על דברי רש"י, דהלא בת"ת אין פטור של עוסק במצוה, כמפורש בירושלמי שבת [פ"א ה"ב], ואם בת"ת גופיה אין פטור של עוסק במצוה, כדאי שההולך ללמוד תורה אין פטור של העוסק במצוה, וצ"ע. ובאור שמח [פ"א ת"ת ה"ב] כתב ליישב דברי רש"י עפ"י דברי הר"י מקורביל בתוס' כתובות יז. דשימוש ת"ת גדול מת"ת, ושימוש היינו הבנת טעמי המשנה וסברתה, והוא הנקרא גמרא, וכלשון רש"י בברכות מז: איזהו ע"ה שדברו חכמים בכל מקום, שלא שמש תלמידי חכמים, הוא הגמרא התלויה בסברא, שהיו נותנים לדברי משנה טעם והיו מתאספים יחד ועוסקים בכך, והיא דוגמת הגמרא שסדרו האמוראים.

ונראה, דאף דעיקר ענין שימוש ת"ת הוא הבנת טעמי המשנה וסברתה הנקראת בשם 'גמרא', ורק ת"ת שכזה הוא דוחה שאר כל המצוות, מ"מ מבואר באר"י דתנאי נוסף הוא שהיינו דוקא אם מתאספין יחד ועוסקים בכך כנ"ל, ובכך יש יחוד צורת ומעשה הלימוד לחפצא ומהות של לימוד של שימוש, אבל בלימוד של יחידים של הבנת טעמי המשנה, אינו נפטר מהמצוה. וכן נראה ברש"י סוכה, שהביא ב' פנים של ההולכים בדרך לת"ת, א. ללמוד תורה, ב. להקביל פני רבו, והנה האופן של הקבלת פני רבו הוא זה שימוש חכמים, והוא הנקרא גמרא, אך ההולך ללמוד תורה, משמע דהולך למקום מסוים ללמוד תורה, ומשמע שאין זה הולך ללמוד תורה ביחיד, ועי' דכונת רש"י דבאמת בב' פנים יש לזה שם של שימוש חכמים, א. בדרך רב ותלמיד, ב. בדרך שמתאספים הרבה יחד ועוסקים בהבנת טעמי המשנה וסברתה, והוא שכזו היא הנקראת שימוש חכמים אף בדרך רב ותלמיד, ועי' מכות י: כל הולמד תורה בהמון וכו', ובמש"כ מההרש"א.

והראני בני הרה"ג יהודה שליט"א דבמשך חכמה [כי תבוא] הביא לדבריו באר"ש שם, וכתב דהלימוד שבשימוש חכמים אינו נדחה לקיום המצוות, שהוא לימוד ע"מ ללמד, כי רק תלמוד שכזו יכול ללמד לאחרים, ולמש"ג נמצא דת"ת של חבורה המתאספים יחד להבין טעמי המשנה והגמרא המה ע"מ ללמד.

ובמשנת יעבץ [או"ח ס"ה] הביא שבמהרה"ח אר"ז סי' קפ"ג כתב כן, שבחורים ההולכים ללמוד תורה פטורין מכל המצוות כל זמן שהם בבית רבם. ולמש"ג נמצא דכל זמן שהם לומדים בחבורה יחד להבין טעמי המשנה, מתקיים בתורה זו ענין שימוש חכמים, ותורה זו דוחה כל המצוות.

ובשבת סג. אמרו, שני ת"ת המדגילין זל"ז בהלכה הקב"ה אוהבן, שנאמר ודגלו עלי אהבה, ופרש"י המדגילים מאספין זה את זה, ואומרים בא ונלמד ונבין בין שנינו הואיל ואין לנו רב ללמדנו. [ובתוס' ע"ז כב: כתבו בשם רש"י דהיינו שמקהיל קהילות ברבים], ואמר רבא, והוא ידוע צורתה דשמעתא, ופרש"י שורש הדבר קצת למדו מרבים, והיינו דמלבד השימוש ומסירת התורה ישיש במסורת הרב לתלמיד, מתקיים גם תורת שימוש חכמים ומסירת התורה בתלמוד בחבורה אחר שכבר למדו מרבים דרך הלימוד וצורתא דשמעתא.

ובתרגום ע"ה יועקב איש תם יושב אהלים כתב משמש בית אולפנא, וקשה למה לא פירש יושב ושונה או יושב מלשון עכבה, ונראה דהנה איתא במגילה כא. גדול ת"ל יותר מכיבוד אב ואם, שכל אותם שנים שהיה בבית עבר לא נענש, ופרש"י דלא נענש ע"ז דלא כיבוד את אביו, ועי' שו"ע [ני"ד ר"מ ס"ג] שהביא מימרא הנ"ל, ובפתחי תשובה ס"ק הביא בשם הפר"ח שהקשה דהלא קי"ל דמבטלין תורה לקיום המצוות, ולמש"ג מדברי האור"ש נפלא, שכן לימוד זה בבית מדרשו של עבר חשיבא כשימוש חכמים, וממילא אין נדחית מפני המצוות. ולמש"ג למדנו, דמעלת שימוש חכמים אינה רק בלמדו אצל רבו, אלא ששימש ב'בית אולפנא', שעצם הלימוד בישיבה בחבורה קובעת שם לעצמה בתורת תלמוד של שימוש חכמים, וכמש"ג.

ונמצא דבלימוד של ישיבה ישנו גם הגדר של שימוש חכמים מרבו, וכבר השריש לנו מן הגר"ח שמואלביץ זצ"ל שהישיבה היא מקום מסירת התורה מרבתינו עד מרע"ה, ולולא דמוסרים לו אינו יכול ליטול מעצמו, ואולם נראה דגם בסדר לימוד בישיבה שלא לומדים אצל רבו יש הגדר של שימוש חכמים ומסירת התורה, כיון דמתאספים יחד ועוסקים בנתינת טעם למשנה ולסברתה, ולפיכך בלימוד ישיבה אינו נדחה לקיום המצוות, משא"כ בלימוד ביהמ"ד. ב. עוד נפ"מ לדינא בתלמוד בישיבה, דהנה אי' בב"מ לג. אמר עולא ת"ת שבבבל עומדים זה מפני זה וקורעים זה על זה, ופרש"י כדן תלמיד לרב לפי שהיו יושבים תמיד בבית המדרש ומקשים ומפרקים וכולם למדן זמ"ז, [וענימוק' שדן אם הוה כרב מובהק], ונראה דצורת לימוד זו היא הצורה הדרך שפרש"י בברכות שכולם עוסקים בענין א' ומקשים ומפרקים להבין הטעמים בחבורה, וכנ"ל.

גיליון 500 של מסביב לשולחן רואה אור בנושא ידיעת התורה, כמה מתאים הדבר ועל מקומו נכון לראות מצורף לגיליון זה את רשימת 500 הנושאים. רשימה זו מביאה לידי ביטוי באופן מוחשי את ההיקף העצום של הסוגיות והנושאים הרבים, בתורה הרחבה מיני ים וארוכה מארץ מידה. זו בדיוק הייתה מטרת יסודו של העלון, העיסוק מדי שבוע בסוגיה נוספת מכלל מקצועות התורה, בחיבור לפרשיות התורה, מקורם של הנושאים.

קרוב לחמש עשרה שנים מופיע ורואה אור העלון הנכבד שלומדי התורה מהללים ומשבחים אותו והשיר והשבח לבורא עולם שזיכנו ליטול חלק ביוזמה נשגבת זו.

זה המקום להעלות ולשבח את הכותבים הנכבדים, חברי מערכת העלון, אשר עושים מלאכתם נאמנה לזיכוי הרבים, ככוכבים יהיו לעולם ועד, הכרת הטוב וההערכה הרבה של אלפי קוראי העלון שגורה אליהם מדי שבוע ומשמים יבורכו על כל פעלם, הלא הם: הרה"ג ירחמיאל קראם, הרה"ג אליקים דבורקס, הרה"ג אלחנן פרץ, הרה"ג ישראל וינברג, הרה"ג מרדכי קרליבך, הרב נחום זאב רוזנשטיין, הרב הלל מן, הרב מאיר שולביץ, הרב יעקב שלמה שיינברגר והרבנים האברכים החשובים החפצים בעילום שמם העורכים את מדור ראשי הישיבות ותורתם של גדולי הדור שליט"א.

משמים יבורכו בעלי העסקים הנכבדים התורמים באופן קבוע להוצאת העלון, גדולה ורבה זכותם עד מאד, אשרי חלקם שהם ממצדיקי הרבים ומרבים תורה בעולם.

מנהל חק ה"ח
ר' אהרן י"ח

ברכת מזל טוב נאמנה

לידידנו הנכבד חבר מערכת העלון עורכן של ספרי רבותינו מאורי הדורות ומאדיר תורתם לרבים בשלימות הרה"ג הלל מן שליט"א לרגל הולדת בנו בשעט"מ יזכה להכניסו בבריתו של אאע"ה ולגדלו לתורה לחופה ולמעש"ט

נמצא דבלימוד בישיבה יש חובת כבוד וקימה לפני חבריו, שכן חכם צריך לקום בפני חבריו אף אם קטן הוא ממנו, משא"כ בלימוד בבית המדרש שכל אחד לומד לעצמו, אין חובת קימה כל אחד בפני חבריו. ובספר כבוד והידור מביא ממוהר"ח זאנפלד זצ"ל וז"ל, ראוי להחמיר בזה [לקום בביהמ"ד זל"ז] שהוא לכבודה של תורה, אכן כמדומה ששמעתי מהגרש"ז אויערבך זצ"ל בטעם מה שלא נהגו בזמנינו בזה, שהוא כחובא ואיטולא, וודאי מוחלין זל"ז.

מנהגים

הרה"ג אליקום דבורקס

גדר מצות תלמוד תורה

במצות תלמוד תורה וידיעתה יש שני גדרים א. עצם הלימוד לכשעצמו מצוה. ב. לימוד לשם לדעת איך לקיים המצוות, וכ"כ הבית הלוי בתשובתיו בהקדמתו לספרו ובח"א סימן ו', ומציין את דברי הגמ' במנחות דף צ"ט ע"א ששאל בן דמה בן אחותו של רבי ישמעאל את רבי ישמעאל כגון אני שלמדתי את כל התורה כולה מהו ללמוד חכמה יונית, וענה לו כשתמצא זמן שזה לא יום ולא לילה אז תוכל ללמוד חכמה יונית.
דהיינו שאין מצות לימוד התורה לשם ידיעה בעלמא וכדי לדעת איך לקיים המצוות אלא הלימוד כשלעצמו הוא מצוה בפני עצמה כמו מצות הנחת תפילין,ולכן אף כשיודע את כל התורה כולה יש מצוה בפ"ע דעצם הלימוד שנאמר "לא ימוש ספר התורה הזה מפך והגית בו יומם ולילה". ומסביר בכך דלכן אפילו נשים הפטורות ממצות תלמוד תורה מ"מ חייבות ללמוד הדנים שהם חייבות בהם (עי' רמ"א יור"ד סימן רמ"ז סעיף ו' בשם המג והאגור), ומטעם זה נשים מברכות ברכת התורה כמובא בשו"ע אר"ח סימן מ"ז י"ד לפי שחייבות ללמוד דינים שלהן, כלומר חיוב הלימוד לצורך העשיה וכפי הגדרת לשונו של בית הלוי הנ"ל "דנשים בלימודן אינן מקיימות שום מצות עשה רק הוא מבוא לקיום המצוות, ונמצא דהלימוד אצלם הוא מבוא לתכלית שהוא קיום המצוות ולא הוי תכלית בעצמו, אבל באנשים הלימוד הוא גם מצות עשה וכמו הנחת תפילין ונמצא דהוי ב' בחינות מבוא למצות וגם תכלית בפני עצמו".

עפ"יז פירש את המאמר "בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע ירדו שישים ריבוא של מלאכי השרת וקשרו על כל אחד מישראל שני כתרים אחד כנגד נעשה ואחד כנגד נשמע" כמובא בשבת פ"ח ע"א, מה טיבה של הקדמה זו ולמה דווקא בשביל שהקדימו זכו לשני הכתרים? אולם לפי"ז מובן דאלו היו ישראל אומרים נשמע ונעשה לא היה במשמעות קבלתם אלא עול מצוות בלבד אלא שמכיון שאי אפשר לדעת איך לקיים המצוות מבלי התורה ממילא צריך ללמוד בתורת מבוא ואמצעי לתכלית וזהו נשמע כדי לדעת איך נעשה, אבל עכשיו שכבר אמרו "נעשו" ממילא כבר יודעים שצריכים ללמוד בשביל העשיה כדרך שהנשים חייבות ללמוד דינין שלהן, ואם בכל זאת אמרו אח"כ נשמע הרי זוהי קבלה חדשה על התורה בתורת תכלית בפני עצמה.

ידיעת התורה

נוסף למצות תלמוד תורה הנלמד מהפסוק והגית בו יומם ולילה כמבואר בגמ' יומא י"ט שבעצם לימודה יש מצוה, יש עוד מצוה של ידיעת התורה ודין זה נלמד מהפסוק "ושננתם לבניך וכמובא בגמ' קידושין דף ל' ע"א – ושננתם שיהיו דברי תורה מחודדין בפין שאם ישאל לך אדם דבר אל תגמגם אלא אמור לו מיד שנאמר "אמור לחכמה את", וכפי שכתב רש"י (שם) – שתתא בקי בה כאחותך שאסורה לך, הרי שיש מצוה מיוחדת לידע את התורה, וכך מבואר בשו"ע הגרש"ז הלכות תלמוד תורה פ"ג ס"א.

עמלה של תורה

מובא בגמ' סנהדרין צ"ט ע"ב דאדם לעמל תורה יולד, ומשמע שיש ענין מיוחד בעמלה של תורה, וכן מובא בתורת הכהנים ריש פרשת בחוקתי "אם בחוקתי תלכו מלמד שהמקום מתאוה שיהיו ישראל עמלים בתורה. הט"ז אר"ח סימן מ"ז מבאר את הברכה שצינו לעסוק בדברי תורה, והיינו דרך טורח דווקא שעוסק בפלפול ומשא ומתן של תורה, ומזה נלמד שעיקר מעלת העוסקים בתורה דווקא דרך טורח ויגיעה, וכן מובא בגמ' ברכות ד"ו ע"ב – אגרא דשמעתא סברא, ופירש"י שהוא יגע וטורח ומחשב להבין טעמו של דבר, וזה נלמד מהפסוק ושננתם שיעמיק בד"ת.

בס' מנחת ישראל עמ"ס עירובין בהקדמה מביא בשם הפנ"י שפירש על הפסוק תהלים ק"ז כ"ג "יורדי הים באניות עושי מלאכה במים רבים היםה ראו מעשי ה' ונפלאותיו במצולה", שונות הם הדרכים ללימוד גפ"ת בים התלמוד כמו ששונים הם אורחי המטיילים ומטרת הנוסעים באניות על הים, יש שנוסעים על הים להתענג על גלי הים ורואים רק מה שלמעלה כדי להתרחק מהמולת העיר לחזק גוף ונפש באויר הצח ובוהרי השמש גם הם באים על שכרם, אולם רואים רק מה שלמעלה ואין להם כלל מושג מהחיים המתרחשים בעומק התהום, הים מגלה סודו רק לאותם שמוכנים לרדת עמוק איש כזה כשיגיע שמה שמתוכם למראיה עיניו בראות מעשי ה' ונפלאותיו ורק הוא ימצא ויעלה ומרגליות, כמו כן מי שלומד התלמוד בהעברה בעלמא מבלי להתעמק בבעיות אב"י ורובא רק להתענג יבוא על שכרו ולא יצא בידיים ריקות, אבל מי שיורד לעומקה של הלכה דולה ממים עמוקים הוא יבין שמועה לקשור קשרים וכתרים, וז"ש הפסוק יורדי הים באניות אל ים התלמוד בהעברה קלה גם הם יסבעון טוב אבל עושי מלאכה במים רבים בעמקו של ים התלמוד הם וראים את יופי התורה וזהרה.

ומן הראוי למש"כ האור החיים עה"ת ריש פרשת בחוקתי וז"ל "פירש רש"י שתהיו עמלים בתורה, וטעם שקרא הכתוב עמל התורה חוקה, לצד שיש בה מצוה אפילו ללמוד דברים שלומדים פעמים שלש והם ידועים אצלו כי חפץ ה' בעסק התורה חוקה חקק", ומבואר מדבריו דמה שיש מצוה ללמוד תורה אף לאחר שכבר יודע את התורה אין זה משום שאם לא ילמד יחא שוכח אלא ידע מושם הדבקה"ה חפץ בעצם מעשה הלימוד ולכן נקרא חוקה דהרי זה חוק שחייבים לקיימו אף שאין אנו יודעים טעמו.

הלומד ואינו מבין האם מקיים מצות תלמוד תורה?

מובא בגמ' ברכות ד"ו ע"ב – אגרא דפרקא ריהטא, רש"י מפרש ע"ז ח"ל "דעיקר קיבול שכר הבריות הרצים לשמוע הדרשה מפי החכם הוא שבו המורצה שהיו רובם אינם מבינים להעמיד גרסא ולומר שמוע מרוב רבן לאחר זמן שיקבלו שכר לימוד". ומוכח מדברי רש"י דכל שאין מבינים את השמועה אינם מקבלים שכר לימוד, וע"כ דכל מצות לימוד תורה הוא רק

מרת הגר"ש אלישיב שליט"א

היום קצר והמלאכה מרובה

באבות (פ"ב מט"ו) אמרו, "רבי טרפון אומר היום קצר והמלאכה מרובה והפועלים עצלים והשכר הרבה ובעה"ד דוחק". "היום קצר" מכל הבחינות, יש יום שהוא קצר מצד עצמו כמו בימות החורף, ויש במקרה נעשה ליקוי מחמה והיום מתקצר מכפי הרגיל. ימי חיי האדם נמשלו ליום קצר – ימי שנותינו שבעים שנה (תהילים צ, ט), דל פלגא דלילותא – ימי הילדות, פלגא דמילכה ומישת (ע, שבת פ"ט ע"ב), ובין כה וכה הוא כבר זקן באימים. וזה כשהכל הולך כדרכו, אבל גם בזה איננו בטוח. על מה שאמרו חז"ל (קידושין ל ע"א) לעולם ישלש אדם שנותיו, שליש במקרא שליש במשנה שליש בתלמוד, שואלת הגמ' – מי יודע כמה חיי, לא צריכא ליומי. שאי אפשר לומר ישלש שליש ימיו, שמי הבטיח לו חיים על זמן כזה, ורק כל יום יחלק לשלשה חלקים.

"כי גם לא ידע האדם את עתו כדגים שנאחזים במצודה רעה, וכציפרים האוחזות בפח, כהם יוקשים בני אדם" (קהלת ט י"ב). וענין שני המשלים – כי יש הבדל בין דגים הנאחזים במצודה רעה, שתיכף כשמושיכים את המצודה מן המים הם מתים, זוהי נטילת נשמתם. אבל יש ציפור האוחזה בפח, והיא באמת יכולה לחיות ימים ושנים – אבל אוי לחיים כאלה! היא שהיתה למודה לעוף תחת אויר השמים, לא היו לה שום גבולות והיתה משוטטת במרחבים, האויר היה חפשי לפניה ולא היתה מצפה לרחמי בן אדם, ועכשיו היא יושבת בודדה וגלמודה, ומצפה למה שאחרים זורקים לה -אוי לחיים כאלה.

"היום קצר" מכל הבחינות – כמו שנאמר (קהלת יב, א) וזכור את בוראיך בימי בחורותיך, עד אשר לא יבואו ימי הרעה והגיעו שנים אשר תאמר אין לי בהם חפץ.

[[]דרבי אגדה פרי' לי תצא עייני"ש)

בהבנת הדברים. כעין זה מובא במג"א סימן נ' ס"ק ב' דאם אומר משניות ואינו מבין את המשנה לא נחשב ללימוד כלל, וכך מובא בשו"ע הגרש"ז הלכות תלמוד תורה ס"ב סק"ד לחלק בין תורה שבכתב לתורה שבע"פ, דתורה שבכתב כל שלומד גם אינו מבין אפילו פירוש המילות מקיים מצות לימוד, אבל תורה שבע"פ כל שאינו מבין מה שלומד לא קיים מצות לימוד כלל. ומבואר דעיקר מצות לימוד חלוק בתורה שבכתב מתורה שבע"פ דתורה שבכתב כל שאומר הדברים שניתנו מכתב מקיים מצות לימוד, אבל מצות לימוד תושבע"פ הוא רק אם מבין לימודו וכל שאינו מבין אין בזה מצות לימוד. אולם בס' מקור חיים (לבעל החוות יאיר) בסימן נ' כתב דאפילו אם אינו מבין ג"כ מקיים מצוה משום שהאותיות עצמן יש בהם קדושה ויש מצוה לקרותן. רבינו בחי בספרו כד הקמת ערך "תורה" כתב דגם אם אינו מבין מקבל שכר, וכך כתב השלה"ק ח"א מסכת שבתות כתב "ומצאתי כתוב שאמר הכתוב "והגית בו יומם ולילה" דהגיה לבד והיא הקריאה בא תבוא אל זה הסגולה".

המשנ"ב בסימן נ' פסק כדברי המג"א דאם אינו מבין אינו מקיים מצוה. וכ"כ הח"ח בספר ליקוטי אמרים סימן ה' דמי שקורא שניים מקרא ואחד תרגום ואינו מבין אינו מקיים מצוה כלל וכאלו לא למד, ויצא דאין לברך ברכת התורה אלא על לימוד שמבין דאלי"כ איין לימוד כלל, וכ"כ באשל אברהם (בוטשאטש) ריש סימן מ"ז דמי שאינו מבין אינו יכול לברך ברכת התורה, ומוסיף שלכן הנהיגו לומר פסוק יברכך אחר ברכת התורה שאפילו עמי הארץ מבינים משמעות פסוק זה. (עיין בשו"ת עמק הלכה סוף סימן י"ח שו"ת פני מבין אר"ח סימן רל"ב ובשו"ת שמן ראש אר"ח סימן ה').

בס' אשר לשלמה (מהגר"ש ברמן זצ"ל) בהקדמתו מציין מש"כ בתר"י וז"ל "ואשתכח דהוי'ל שתי ברכות (ברכות התורה) האחת כנגד תורה שבכתב והאחרת כנגד תורה שבע"פ", לפי דברי המג"א וש"י"ע הרב שיש הבדל בין תורה שבכתב שאף שאינו מבין מקיים מצות לימוד ותושבע"פ רק אם מבין לכן תקנו ב' ברכות לתורה שבכתב ותושבע"פ כיון דהם חלוקים בעיקר מצות לימודן דתורה שבכתב מצוותה ללמוד הדברים שניתנו למשה מסיני, ותורה שבע"פ עיקר לימודה הבנת התורה ואף ששניהם הם מצוה אחת. ונראה דכל שלומד בעיניו יותר ויש לו הבנה יתירה עיקר מצותו הוא אחרת ממי שלומד בהבנה דשותה כיון דעיקר מצות לימוד היא הבנת הדברים, ולהלן מובא אמרתו של רבא "אגרא דשמעתא סברא" ופירש"י שהוא יגע וטורח ומחשב להבין טעמו של דבר. ומבואר בזה חידוש יותר דאין העמל והיגיעה רק כחכשו לקיים מצוה לימוד ע"י שיהיה לו הבנה אלא דהיגיעה עצמה הוי עיקר המצוה דלימוד ואדרבה ע"ז מקבלין שכר יותר וכל מה שיגע יותר מצותו גדולה יותר. (עי' בס' באר משה פרשת ואתחנן להאדרמו"ר מאח"יחב זצ"ל משכ"יז).

בהגות נדירות שמשון אר"ח סימן נ' כתב להוכיח דלא כמג"א מדברי הגמ' בעבודה וזה י"ט ע"א – אמר רבא לעולם ליגרס איניש ואע"ג דמשכח ואע"ג דלא ידע מאי קאמר שנאמר "גרסה נפשי לתאבה" גרסה כתיב ולא טחנה, ומוכח שמקיים מצות תלמוד תורה אע"ג שלא יודע מה שאומר. אולם כתבו האחרונים דאדרבה מדברי הגמ' בע"ז מוכח כדברי המג"א דרש"י פירש "גרסה נפשי לתאבה מרוב תאותי לתורה הייתי שובר לפי היכולת אעפ"י שאיני טוחנה הדק ליכנס בעומקה", ומוכח דגרסה היינו שאינו נכנס לעומקה אבל עכ"פ דהאי לומד את הפירוש הפשוט ורק שאינו מעיין לדמות מילתא למילתא. וא"כ עכ"פ צריך להבין מה שלומד, וכי"כ בפירוש עין יוסף על עין יעקב בשם הגר"א. וכן כתוב במפורש בהקדמה לס' מקור שבת (להגר"ב זילבר זצ"ל) שדייק מש"כ רש"י "ללמד אדם עד שתהא גרסת התלמוד ופירושו שגורה לו בפיו", ומבואר דגם אם אינו מעיין צריך עכ"פ שילמוד פירוש התלמוד ובלי זה לא נחשב לימוד כמש"כ המג"א. ולפי"ז אין קושיית הנוזרות שמשון קמה וגם נצבה על המג"א. (עי' שו"ת ארץ צבי סימן נ).

כתוב בשו"ת מהר"ל החדשות סימן מ"ה "ופשיטא דאיש חייב לברך אע"ג דאין מבין קריאתו וגרסתו", ומציין הגמ' בע"ז הנ"ל, וכתב בס' ברכת התורה סימן י"ד לצ"ץ מש"כ החיד"א בספרו מראיתו עין החיד"א בע"ז י"ט ובספרו מורה באבבע סימן ד' דלכאורה מוכח מהגמ' בע"ז הנ"ל דהלומד ואינו מבין מקיים מצוה ודלא כהמג"א, אולם החיד"א דחה זאת דעיקר מצות תלמוד תורה היא באופן שמשתדל ומנסה להבין מה שלומד ומי שלומד בקריאה ואינו משתדל להבין את לימודו אין זה לימוד כלל, משא"כ אם משתדל להבין בכל יכלתו אלא שאין מצליח להבין דהאי דמקיים מצות תלמוד תורה כיון שמשתדל עכ"פ להבין, ממילא אין סתירה להמג"א ממג' ע"ז דמדובר שם שמשתדל להבין ולכן נחשב ללימוד, ולפי"ז י"ל מש"כ במהר"ל הנ"ל שחייב לברך (ברכת התורה) אע"ג דאין מבין קריאתו וגרסתו אין סתירה למג"א שאומר שהלומד ואינו מבין אינו מקיים מצות ת"ת ואינו מברך, אלא כונת המהר"ל"ל במי שמשתדל להבין ואינו מצליח ככה"ג גם המג"א יודה שמקיים מצות ת"ת. (עי' שו"ת אפרקסתא בעניא סימן קנ"ד שו"ת בית ישראל יור"ד סימן ק"מ ובס' מגדים חדשים עמ"ס שבת עמ' קס"ז). אולם הרבה אחרונים למדו דמהר"ל הוא לא כדעת המג"א ומה שהעולם מברך אעפ"י שלא מבין יש לסמוך על דברי המהר"ל (עי' ב"י סוף סימן מ"ז).

מהר"ל בהקדמה לספר תפארת ישראל מביא מה שקבעו חכמים את נוסח ברכת התורה לעסוק בדברי תורה ולא "ללמוד תורה", דלימוד אינו אלא כאשר מכוון אל ההלכה לאמיתה ואין כל אדם וזכה לה, אבל עסק התורה שייך אצל כל אחד מישראל דגם אם אינו מבין לימודו ואינו מכוון להלכה מקיים מצות עסק התורה ולכן קבעו את נוסח הברכה לעסוק בד"ת דהוא שייך לכל אחד ןדולא כמש"כ הט"ז שלעסוק היינו דרך יגיעה ובפלפול בד"ת]. ויצא מדבריו דמי שמשתדל להבין מה שלומד גם אם לא הבין וטעה בלימודו מ"מ יש לו מצות ת"ת וראוי לימוד זה לקבוע עליו ברכת התורה.

המשך בעמוד 5

מרת רה"י הגראי"ל שטינמן שליט"א

לשאוף להשיג ידיעת כל התורה

בב"ב (קל"ד א') איתא, אמרו עליו על ר"י בן זכאי שלא הניח מקרא ומשנה גמרא הלכות ואגדות דקדוקי תורה ודקדוקי סופרים וקלין וחמורין וגז"ש, ותקופות וגימטריאות ומשלות כובסים ושמלות שועלים שיחת שדים ושיחת דקלים ושיחת מלה"ש ודבר גדול ודבר קטן, דבר גדול מעשה מרכבה ודבר קטן הוויית דאב"י ורבא, לקיים מה שנאמר להנחיל אוהבי יש ואוצריתיהם אמלא, והרשב"ם מפרש להנחיל אוהבי יש עולמות, וכי"כ למה כי אוצרותיהם מלאים כל טוב דברי תורה וזכה.

רואים כאן שיש ענין מיוחד לדעת את כל התורה כולה, דמבואר ברשב"ם דהבטחת להנחיל אוהבי יש היא משום שאוצרותיהם מלאים בכל טוב דברי תורה וחכמה. דבודאי יש שכר על כל רגע של לימוד תורה, וגם ללומד דף גמ' אחד כל חייו יש שכר, אבל הבטחה מיוחדת נאמרה על ידיעת התורה כולה, ובודאי כל הענינים הנ"ל הם תורה וגם משלות שועלים וכובסים וכו'.

וצריך לשאוף להשיג ידיעת כל התורה, אמנם אין להשלות עצמו שיוכל להשיג עד כדי כך בתורה, שהרי רואים שכבר בימי חז"ל היתה מעלת ריב"ז היתה מיוחדת, אבל צריך עכ"פ להשתדל להשיג ידיעת התורה. וראינו גם בדורותינו שגדולי תורה השיגו מהתורה גם ענינים שלכאורה אינם ממש תורה, החזון איש זצ"ל היה מפליא כל שומעיו גם את המומחים בידיעתו בחכמת הרפואה, ולא ידע זאת מספרי רפואה אלא מהתורה. ומ"מ זה עדיין רחוק מאד מהשגת ריב"ז בתורה, ומשום כך רבה התועלת כשמתמסרים ללימוד בכמות, ובאמת צריך ללמוד בעיון, אך גם לזה יש גבול וצריך להשיג גם כמות.

(ימלא פי תהלתך ח"ב)

חקירות הלכתיות

הרה"ג אלהנן פרץ

זיתים

ידוע כי זיתים קשים לכסחה ויש להימנע מאכילתם, ושלש שיטות בזה. יש אומרים שנותרים פעם בחודש, וכן דעת הגר"ח ק שליט"א, במאירי בהוריות משמע כי איסור זה טבעי ואינו סגולי ואם לא משפיע לרעה נראה שמוחר, וכמדומה שקך כתב מו"א הגה"ל ר"י פרץ שליט"א בספרו חמת ליעקב, ודעת הארי בזה כי אם מכוון כוונה מסוימת באכילתו, לא יסכה. ודע כי יש אומרים כי האוכלם עובר איסור בזה, כי משכה מתורחו, ואך יעשה כן.

עם הארץ

ונראה כי עם הארץ שלא יודע תורה, כי אם מעט, ורוב ידיעותיו הם הבלי העולם, משחקים, מספרים, קץ וגזבאל, יוכל לאכול זיתים כראונו ויועיל לו לשכות הבלים שצראקו. ויש להעיר כי כמדומה שקך כתב בספר חסידים, ברס כוונתו, אם רואה מכאן והלאה למלות ראשו דבדברי תורה, אזל אם לא רואה לעשות כן, מה תועלת בזיתים אלו והרי יסכה את שארית לימודו.

ביטול

נראה כי תבטיל ובו זיתים או עוגת זיתים, גם הם בכלל העניין, שהרי נוהגים טעם, ושמא הטעם לא משכה שהרי גם שמן זית הוא מיאוי מן הזיתים ולא משכח. ויש לחלק כי תבטיל חמור יותר, שהרי על פיכות מצושלים ומימיהן אנו מצרכים צורא פרי העץ, ואילו על מין פיכות מצרכים שהכל, הרי שמיאוי הזית חשוב פחות מביטולו.

קנייני תורה

מפורסמת הגמנה בצבות, על מ"ח קנייני התורה, ואפשר כי מי שלקוי בזה ומוסיף חטא על פשע, ולמשל מי שאינו ארך אפיים או מי שאינו מכיר את מקומו וכו', וממשך לדבוק בזה גם הוא בכלל משכה תורה יקרא. ובאותה מילה מה שאמרו חז"ל כי חצרותא מועיל מאוד בנתת התורה, אפשר שאם נמנע מזה ביודעין, הרי הוא בכלל משכה תורה.

פזומנים

מפורסם נפש הגר"י מסלנטו, שאמר שצריך ללמוד מתוך קושיא וזכריפות כדי לעורר את חצרו ואת עלמו ע"י המלחמה שזיניהם, ואיכות המר. כמו כן מפורסמים דברי האו"ח הקדוש כי אם היו בני אדם מעריכים את התורה היו משתגעים ומתלהטים אחריה. גם ידועים דברי האגלי טל בהקדמתו כי עיקר הלשמה. ללמוד מתוך עונג. ומעשה בתלמיד חכם שהגה בתורה ששקט בירכתי בית המדרש, לימים באו שניים ולמדו יחדיו כפי עלת ר"י מסלנטו הג"ל, בקול גדול וזרוח סערה. וטען אותו חכם כי מצטלים הם ממנו את יסוב דעתו, והם אמרו לעומתו כי המקום פתוח לכל ישראל והם לומדים כדרכה של תורה, ואם לא יעשו כן, חסר להם זידיעת התורה. והוא ענה לעומתם כי לא יתכן שעבור הידור מטויה יפסיד הוא את עיקר תלמודו, והם מחויבים לסייע צעדו ללמוד, כפי שמאלנו לעניין מלה וד' מינים שחייב אדם לתת משלו אף שמפסיד הידור. וכפי ששמעתי ממו"ר הגר"ח"פ שיינברג שליט"א בזומה ליה, שאם הרעש סביר ומקובל, עושים הם כהוגן. ולפי זה חצרותא המקויים רעש צעת זעמם שלא כדון הם עושים. וכן מי שקולו חריג בזימוה, צריך להאניע את תלמודו. וכן המשוררים בזאלמע לימודם שירים ופזמונים.

גנוזות

עורך הרב הלל מן

רבי איסר זלמן מלצר - האבן האזל [תר"ל - תשי"ד] מכתביו

מעלת הקנין בידיעת התורה שיש בה לרכוש הכל

במדרש רבה [שמות כה, ב] על המקרא 'ויקחו לי תרומה', הובא: "זה הוא שאמר הכתוב: 'כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל תעוברו'. אל תעוברו' את המקת שנתי לכם. יש לך אדם שלוקח מקח, יש בו זהב אין בו כסף, יש בו כסף אין בו זהב, אבל המקח שנתי לכם יש בו כסף, שנאמר: 'אמרות ה' אמרות טהורות כסף צרוף', ויש בו זהב שנאמר: 'הנחמדים מזהב ומפז רבי'.

ודברי המדרש צריכים ביאור, מה פירוש הדבר שהקונה מקח אם "יש בו זהב איךבו כסף, יש בו כסף אין בו זהב", וכי לא יתכן שאדם יקנה מקח שיש בו גם כסף וגם זהב.

ואשר נראה לבאר דברי המדרש, בהקדם דברי המשנה במסכת בבא מציעא: 'הזהב קונה את הכסף, הכסף אינו קונה את הזהב', וביארה הגמרא, זהב הינו כמו פירות או כלים שאינם ניתנים להוצאה - אין משתמשים בהם לתשלום בתנות, אלא אדם קונה את הפירות ואת הכלים על מנת להחזיקם בביתו ולהשתמש בהם. ומאידך הכסף, מהותו לצורך מטבעות כדי לקנות בהן סחורות שונות.

ומפני סיבה זאת 'הזהב קונה את הכסף', אם נותנים לאדם זהב חייב המקבל לתת תמורה עבור הזהב, מה שאין כן בכסף שאם אדם נותן כסף עדיין לא קנה את הזהב כל זמן כולא משך, שכן מעות אינן קונות בלא משיכה.

וזהו מה שאומר המדרש: במקח רגיל יש רק תכונה אחת, הזהב אינו עומד להוצאה אלא לשימוש בביתו, ומאידך הכסף כל ייעדו שהינו עומד להוצאה לצורך קניות. ואילו שברבר אחד תהיינה שתי התכונות - שישתמשו בו להוצאה ומאידך שיישאר בביתו, דבר כזה אינו בנמצא.

וזהי מעלת התורה שיש לעושיה, ואלו שלומדים יידע את כולה, שישנן בהם שתי התכונות הללו, 'הינה עומדת להוצאה - שקונים בה, ויחד עם זאת היא נשארת בידו, והרי זו משנה מפורשת 'אלו דברים שאדם אוכל פירותיהם' - והרי הוא אוכל, ולמרות זאת 'הקין קיימת לו לעולם הבא'. הוא אוכל כן, ואף על פי כן הדבר נשאר בידו. לתורה יש הן את מעלת הכסף והן את מעלת הזהב.

ועוד שנינו שם בהמשך דברי המדרש, יש אדם לוקח שדות אבל לא כרמים, כרמים ולא שדות, אבל המקח הזה יש בו שדות ויש בו כרמים, שנאמר 'שלאיך פודס רמונים', ואף בזה יש לדקדק את אותה השאלה שנתקשינו בתחילת דברי המדרש, וכי לא יתכן שאדם יקנה מקח שיש בו גם שדות וגם כרמים.

ואשר נראה להמתבאר, שביאור הדברים כך הוא, 'שלאיך' זה שדה שזורעים בו אחת לשנה, ולאחר הקצירה יש לזרוע בכל שנה ושנה מחדש. ומאידך הכרם, שהינו כידוע נטיעה חד פעמית אשר לאחר שניטע הרי הוא צומח ונושא פירות לאורך ימים ושנים.

וזהי מעלת התורה שבה ישנן את שתי התכונות, גם התכונה של הכרם שאם אדם לומד את דף הגמרא, ולאחר מכן מוסיף והולך ולומד את הרמב"ם, וממשיך ומעמיק יותרו יותר ומחדש בתורה. הרי שהינו מוסיף דעת וידיעותינו בתורה גוברות וגדלות - וזו תכונת הכרם.

ויחד עם זאת יש בתורה גם את תכונת השדה - כאשר אדם לומד את דף הגמרא והינו חושב שעתה הצמחנה ידיעותיו מעצמן, אף אם לא יחזור לילמד, זה לא יהיה, שכן בכדי לרכוש קנין אמת בה יש לחזור וללמוד כל שנה מחדש, ואם יחזור ידע ויזכור וירכוש בה שליטה בלי מיצרים.

מעשה רב

עורך הרב הלל מן

הידיעה המקפת שהביאתו ליקרא 'ש"ס חי'

גאונותו וחריפותו של רבי זלגי ראובן בנגיס זצ"ל היו לשם דבר, כבר מקטנות הוא נולד בשנת תרכ"ד בפרבר הוילנאי שניפישוק, וכבר בילדותו התבלט בכשרונותיו המופלאים ובהתמדתו השקדנית שלא רפתה בכהוא זה עד לימיו האחרונים, "העילוי משיניפישוק" הפך לשם דבר אף בוילנא של אז עיר מלאה חכמים וסופרים, וזאת עוד בטרם היה "העילוי" בן עשר שנים.

באותה תקופה רעשה העיר וילנא הגאון הרידביז' זצ"ל הגיע לביקורו בה, וכל גדולי העיר השכימו לפתחו בין הבאים היה גם ילד הפלא זלגי ראובן שבא אף הוא לחזות בפני הגאון ולהתבשם מתורתו. בין הגאון האורח לבין חכמי העיר התפתח משא ומתן הלכתי ער הנוכחים הדגולים הביעו דעתם היו פנים לכאן ולכאן, ואז נישא קולו של הילד זלגי ראובן "הלא הדבר מפורש במסכת גיטין", שתיקה של תדהמה, ואז הצהיר הרידביז' שאיננו זוכר דבר כזה הילד שעדיין לא מלאו לו עשר שנים עמד על דעתו.

חזר הגאון הרידביז' במחשבתו על המסכת ואח"כ פנה אל הילד, "יובכין" הבה ונראה היכן זה כתוב", זלגי ראובן לא נבך אף לא היסס יתר על כן הוא אף לא נוקק לדפדוף, חפזו בגמרא למציאת המקום המדויק מתוך זכרונו, פנה אל ציבור תלמידי החכמים שבמקום ואמר פתחו בדף פלוני בעמוד זה וזה, ותמצאו את הדברים ברש"יי משהו מיהר לפתוח את המסכת במקום שנכח הילד לפליאת הנוכחים תלמידי חכמים בעלי שיעור קומה לא היה גבול, הילד צדק. משהתגבר מעט הסתופף בצילו של הנצי"ב זצ"ל התבלט אף בין האריות אשר בשיבת וולוז'ין המעטירה "שי"ס חי" כינהו הנצי"ב שחבבו וקרבו כבן רבים, היו אז בוולוז'ין העילויים והלמודנים המופלאים, ובמה נתייחד איפוא רבי זלגי ראובן "אילו לא היה רבי זלגי ראובן אותו שקדן כפי שמצאתיו", אמר עליו הנצי"ב זצ"ל "אילו היו בו רק הכשרונות הללו שחנן לו די' בזה די לו להגיע על ידם לשיא הגאונות בישראל, ומאידך גיסא אילו היו בו רק כוח ההתמדה בלבד, ולא היה מצוייר בכשרונותיו האדירים, גם אז היה דיו להיות הגדול בדורו, על אחת כמה וכמה כשהרי הוא ממוזג בתוכו שני ערכי ענק אלו בצורתו שעתיד הוא להיות גלגל עינה של יהדות התורה בדרומי". גאונות והתמדה שתי תכונות אלו ליווהו כל ימי חייו ובעזרתם הפך לרבן של ישראל אשר עד היום שותים רבים ממעיניו תורתו.

לימוד המוסר

הרה"ג ירחמיאל קראם

ידיעת התורה'

בכל בוקר, בברכת קריאת שמע, אנחנו מבקשים מהקב"ה, 'ותן בליבנו בינה להבין ולהשכיל, לשמוע, ללמוד וללמד. לשמור ולעשות את כל דברי תורתך באהבה'. הדבר הראשון שאנחנו מבקשים זה 'בינה' שיהיה לנו לב מבין להבין ולהשכיל את כל דברי תלמוד תורתך. שנבין ונדע את התורה. את מה שאנחנו לומדים ורק אחר כך אנחנו מבקשים על 'לשמוע ללמוד וללמד', על עצם לימוד התורה.

לכאורה צריך להבין את סדר הבקשה. שהרי הבקשה על הבנה, על ידיעת דברי התורה לאשורם, הייתה צריכה להיות אחרי הבקשה על 'לשמוע, ללמוד וללמד'. שהרי ראשית דבר עלינו לעמול ולהתייגע בלימוד התורה לשמוע ולקבל מרבותינו וללמוד בעצמנו ורק אחרי כל זה יש מקום להתפלל לבקש על הבנה וידיעת התורה. שנוכח גם 'להבין ולהשכיל' את כל מה ששמענו ולמדנו.

בספר 'בית הלוי' על התורה מביא את הפסוק בתהילים: 'עלית למרום שבית שבי לקחת מתנות באדם' פסוק שחז"ל במדרש רבה דורשים אותו על משה רבנו כשעלה למרום לקבל תורה לישראל. שהדרך בה משה רבנו זכה בתורה הייתה בשלושה אופנים. 'שבי' 'לקיחה' ו'מתנה'. שלשה אופנים שלכאורה הם שונים ומנוגדים זה מזה.

לקיחה ב'שבי' נעשית במלחמה, בהפעלת כוח, בעל כורחו של הנלקח ב'שבי'. לעומת זאת 'מתנה' מקבלים ברצון ומתוך אהבה. 'מתנה' ו'שבי' הם שני הפכים. וחוף מזה, מה זה החיבור של 'לקחת מתנות'. מתנה מקבלים ולא לוקחים. 'לקיחה' משמעותה קניין, אני משלם ואז אני קונה ולוקח וזה לא מתנה שאני מקבל ללא תמורה.

מבאר ה'בית הלוי' שבפסוק זה נאמרו שלש בחינות שמצינו בלימוד התורה. שלש מדרגות, אחת למעלה מקודמתה. והביא את הגמרא במגילה: 'אמר רבי יצחק, אם יאמר לך אדם יגעתי ולא מצאתי, אל תאמין. לא יגעתי ומצאתי, אל תאמין. יגעתי ומצאתי תאמין. והני מילי בדברי תורה וכו' ולדברי תורה לא אמרן אלא לחדודי, אבל לאוקמא גירסא – סייעתא מן שמיא היא'.

למדנו מדברי הגמרא האלו כי 'יגעתי ומצאתי תאמין' זה ביגיעת התורה כדי להשיג את החידוד והפלפול של התורה. שזה תלוי רק ביגיעת האדם. 'שכל מי מישראל שיהיה יגע לידע אותה, ישיגנה. ואפילו אם אינו הגון, וגם אם לומד שלא לשמה'.

הוכחה לכך, מה שנאמר: 'יגעתי ולא מצאתי אל תאמין' גם אם רק יגעת בתורה, בלי שום דבר נוסף ולא מצאת אל תאמין. מפני שלמצוא תורה לא צריך שום דבר מעבר ליגיעה ולכן אם יגעת ולא מצאת אל תאמין. מפני שהתורה ניתנה במדבר, במקום הפקר, מקום בו כל אחד יכול לבוא ולזכות בה. כמו לקיחה ב'שבי' שנעשית על ידי הלוקח לבדו בכוח ללא הסכמה של בעל החפץ ולמרות זאת הוא זוכה בחפץ. בדיוק כמו זכייה מהפקר שיש זוכה ואין לו צורך בבעלים שיקנו לו.

על האופן הזה של 'שבי' אומרת הגמרא שזה רק לגבי 'לחדודי' להשיג את פלפולה של תורה. אבל 'לאוקמא גירסא', שיהיה יודע ההלכה על בוריה ולא תשכח ממנו,

'סיעתא מן שמיא היא'. לזה צריך שיסכימו מן השמים. זה אי אפשר לעשות באופן חד צדדי.

אבל זאת עלינו לדעת, שמעשים טובים בלבד בלי יגיעת התורה אינם מספיקים. שהרי 'לא יגעתי ומצאתי אל תאמין' רק מעשים טובים בלי יגיעה לא יועילו. לידיעת התורה, 'לאוקמי גירסא' לדעת את ההלכה על בוריה ושלא תשכח ממנו, לזה צריך שיהיו לאדם זכויות של מעשים טובים ושל לימוד לשמה כדי שיזכה לסייעתא דשמיא. כדי שיסכימו מן השמים לתת לו. ה'אוקמי גירסא' הוא לא הפקר שאפשר לקחת אותו ביגיעת התורה לבד.

'לא יגעתי ומצאתי אל תאמין' אם לא יגעת בתורה, אם לא עמלת בתורה ומצאת והשגת פלפולה של תורה רק בגלל המעשים הטובים שלך אל תאמין. מפני שלידיעת התורה על בוריה צריך את שני הדברים גם יחד. צריך גם זכויות של מעשים טובים ושל לימוד לשמה ובנוסף ובמקביל צריך גם לעמל ויגיעת התורה. כי זו היא הבחינה של 'לקיחה' של מקח וממכר בו הזכייה תלויה בדעת שניהם, בדעת המקנה שירצה להקנות לו את החפץ ובדעת הקונה שיתן עבור החפץ את התמורה הראויה.

בשביל סתם לדעת דברים מועילה הבחינה של 'שבי' אתה יכול לזכות בזה בכוחות עצמך. אבל כדי להגיע לידיעת ההלכה על בוריה שם אתה צריך לבחינה של 'לקיחה' לשיתוף פעולה שבין מקנה וקונה. שם לא תועיל לך יגיעה לבדה אם אין בידך מעשים טובים שבזכותם יסכימו לך מן השמים ויסיעו בידך לדעת הדברים על בורים.

ויש עוד בחינה שלישית מוסיף ה'בית הלוי' ומבאר והיא 'מתנה'. 'אחרי שכבר הגיעה ללמוד לשמה, אמרו במסכת אבות דאחר כך נעשה כמעין המתגבר ומגלין לו רזי תורה'. הבחינה של 'מגלים לו את סודות התורה' היא כבר 'מתנה' היא רק מכוח הנותן והמקנה לבדו.

על פי יסודות איתנים אלו של בעל ה'בית הלוי' נבין מדוע כל עיקר התפילה והבקשה ב'אהבה רבה' היא על אותו חלק של 'להבין ולהשכיל' על החלק של הבנת התורה, על 'אסוקי שמעתא אליבא דהלכתה'. מפני שאת החלק הזה בתורה רוכשים רק ב'לקיחה' בהסכמה ובסייעתא דשמיא שצריך להיות ראויים לזכות בה. בשונה לפלפולה של תורה שרוכשים אותה בשלילת שלל, באופן עצמאי.

עוד זאת עלינו לדעת, כי כדי שזוכה 'להבין ולהשכיל' שנהיה 'יודע ההלכה על בוריה ולא תשכח ממנו' שתהיה לנו ידיעת התורה לזה דרושים עמל ויגיעת התורה ודרושה סייעתא דשמיא מיוחדת ומרובה. עבור כל אלה לא מספיק לומר 'אבינו רחם עלינו' על כך צריך לעורר ולבקש רחמים מרובים.

להתפלל ולהתחנן לקב"ה ולבקש ממנו: 'אבינו אב הרחמן המרחם רחם עלינו ותן בליבנו בינה להבין ולהשכיל לשמוע ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים את כל דברי תורתך באהבה'.

תבאר החסידות

הרב יעקב שלמה שיינברגר

לעולם לא אשכח פקודיך

חלק נכבד מ"ידיעת התורה" תופס הזיכרון, וכמאמרם ז"ל (אבות פי"ג, מ"ח) כל השוכח דבר אחד ממשנתו מעלה עליו הכתוב כאילו מתחייב בנפשו, שנאמר (דברים ד, ט) "רק הישמר לך ושמור נפשך מאוד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך וגו'.

ואם יאמר האדם אין זה תלוי בי, אלא בגודל וחוזק הזיכרון שקבלתי מן השמים, תשובתו מונחת בצידו סגולות מסגולות שונות שאמרו חז"ל, קדמונינו וצדיקי הדורות הקודמים, הגורמים לאדם ליכור ולהיצלל מן מלאך השכחה.

במאמר שלפנינו ניגע בכמה מן הסגולות על קצה המזלג, ונשתדל להביא סגולות שראויות אף לאנשים כערכינו.

סגולת כל הסגולות הוא החזרה והשינוי!

וכמסופר ששיבחו פעם לפני גדול אחד, את זכרונו המפלא של הגה"ק בעל ה**רוגטשובער** זצ"ל, וביטל זאת אותו הגדול באומרו: אין זו חכמה שהוא זוכר, משום שאך לפני דקות אחדות חזר על זה, כלומר, שהרוגטשובער חזר על כל תלמודו תמיד, ולא היה בידו משך זמן בכדי לשכוח.

הגה"צ **רבי רפאל זילבער** זצ"ל רב דק"ק פריימאן ב' **מרפא לנפש** בהיותו ילד לפני הבר-מצוה, נכנס לקודש פנימה אל הרה"ק **רבי ישכר דוב מבעלזא** זצ"ל, ובקש מהרה"ק שיתן לו סגולה לזיכרון והשיב לו: אין שום סגולה מועלת לזיכרון בלי חזרה עכ"ד (שדה צופים להגאון רבי שמואל דוד פרידמן ששמע מפיו בעל המעשה).

והדברים מכוונים להפלא עם מה שסיפר מו"ר הגה"ח **רבי אליעזר דוד פרידמן** שליט"א: שאמר הרה"ק **רבי אהרן מבעלזא** זצ"ל ששמע מאביו הרה"ק רבי **ישכר דוב מבעלזא** זצ"ל משמיה דהרה"ק ה'**חזוה' מלובלין** זצ"ל, דמלבד מה שבטבע מועילה החזרה לזיכרון יש בה גם סגולה שיזכור תלמודו ויחקק היטב בזיכרונו, ונראה הכוונה, שע"י חזרה בפרק זה זוכה לזכור גם את כל הדברים האחרים שלמד מכבר, כי אם היתה החזרה עצה טבעית - לא היתה מועילה אלא על מה שמספיק לחזור ותו לא עכ"ד.

אדם נכנס לאחד מגדולי **דורנו שליט"א**, והתאונן בפניו שאין לו זיכרון. שאלו הרב: כמה פעמים חזרת על המסכתא?

האברך הסתכל על הרב בפליאה, מה זה בכלל לחזור? מי שמעל דבר כזה?

אמר לו הרב שליט"א: לפני שחזרת ארבעים – חמישים פעמים, אך יודעת חק שאין לך זיכרון?

יש כאלו שאחרי עשרות פעמים של שינון וחזרה והתבוננות – זוכרים. ויש כאלו שלא.

אבל לפני שעשית זאת – כיצד אתה רוצה לזכור?! עכ"ד ודפח"ח.

עוד סגולה נפלאה לזיכרון היא תפילה, וכמאמרם ז"ל (תמיד לב:): שאלו כיצד יעסוק בתורה, א"ל ישב בישיבה ויחכים. הרבה עשו כן ולא עלתה בידם, אלא יתפלל למי שהחכמה שלו.

רש"י במסכת ע"ז (דף ח. ד"ה מעין) גבי הא שבכל ברכה של שמו"ע יכול אדם להוסיף מעין הברכה, אומר רש"י במפורש "אם היה משכח תלמודו מאריך באתה חנוך" עכ"ל.

בהקשר לזה שמעתי מהגאון המפ"י **רבי מיכל זילבר** שליט"א ר"י **זוועהיל** שסיפר וזה לשונו:

שמעתי ממורי ורבי **הרב אברמסקי** שהיה תלמיד של הגר"ח **מבריסק**, וכשהיו מתפללים שמו"ע היו מוסיפים מילים באידיש כדי לפרש את המילים.

שמעתי אותו פעם אחת מתפלל מנחה, וכך הוא אמר: "רשב"ע דו האסט אונו געהייסן לערנען די הייליגע תורה, אך האב נישט קיין רבי זאל לערנען מיט מיר, בעט איך פון דיר: תנו מאתך דעה בינה והשכל – זיי די מייך רבי און לערנט מיט מיר".

רבנו של עולם, אמרת לנו ללמוד את תורתך הקדושה, אין לי רבי שילמד אותי, אני מבקש ממך שתהיה אתה הרבי שלי וחננו מאתך דעה בינה והשכל" – "יתפלל למי שהחכמה שלו" עכ"ל (צייטוט מילה במילה).

סגולה נוספת, מובא בספר **רמתיים צופים** להגה"צ **רבי שמואל שינאווער** זצ"ל (על תנא דבי אליהו פ"ה אות פה), שפעם אחת נכנס אחד אל הרה"ק **הרבי ר' אלימלך מליזענסק** זצ"ל ושטח בקשתו לפניו שיזכה לזכור תלמודו, השיב לו שישוב בתשובה אל אבינו שבשמים, והרי "גדולה תשובה שמגעת עד כסא הכבוד (יומא פו.), ועי"ז יקיים בך "ואין שכחה לפני כסא כבודך".

עוד מביא, שפעם גם אחד להתאונן לפני הרה"ק בעל ה**חיזושי הרים** מנאר זצ"ל על שאינו זוכר לימודו, הטיף בו הרי"ם מוסר ואמר לו בשאלה: "האם הזדמן לך מעולם בעת אכילתך שתכניס את כף האוכל אל תוך האוזן?" כשנענה בשלילה, שאל אותו הרי"ם טעמא דמילתא, ויען בפשיטות כי הרי אוכלים רק דרך הפה ועי"ז יש חיות גופו ואיבריו, נענה אליו החידושי הרי"ם ואמר לו "אם כן האיך תוכל לשכוח את חיות האדם שהיא התורה!".

ובזה פירש הנה"צ **רבי שמואל שינאווער** זצ"ל מה שנאמר (תהלים קיט, צג) "לעולם לא אשכח פיקודיך כי בס חיינתי" היינו כאשר התורה היא החיות של האדם אזי לא אשכח פקודיך, ודברי פי חכם חן.

פוטו סטודיו	גל פז- רשת למוסיקה <p>ירושלים-ב"ב-חיפה</p>	פוטו ציון <p>צילום אירועים, מצלמות וסטודיו</p>	אחים הקר <p>רשת בשר למהדרין</p>
• בחסותם האדיבה של בעלי עסקים תומכי תורה לברכה, הצלחה וכטו"ס •			
צבי ורצברגר <p>בית האנרגיה</p>	המנעולן הנאמן זאב הורוביץ <p>דלתות פלדה ומפתחות</p>	לעילוי נשמת רבי יצחק בן ר' אליהו ואסתר זר	

רשימת 500 נושאים מסביב לשולחן

גל' / נושא	גל' / נושא	גל' / נושא	גל' / נושא	גל' / נושא	גל' / נושא	גל' / נושא	גל' / נושא
1	כיסוי הדם	61	לולב	121	מלא' קרקע בשביעית	181	אין עושין מצוות חבילות
2	וקדשתו	62	ויכולו	122	י' בטבת	182	לא תלין ש"ש
3	אבן משכית	63	רעמים וברקים	123	כבוד מלכות	183	דמי נזק
4	מעשר בהמה	64	זרזיון מקד' למצוות	124	חלב עכו"ם	184	איסור אונאה
5	מנין בני"י	65	שחרית	125	קל וחומר	185	חינוך והוראה
6	ברכת כהנים	66	כתובה	126	השבתת חמץ	186	תורה מגנא ומצלא
7	דיני הלוויים	67	תאומים בהלכה	127	הידור מצווה	187	סנהדרין
8	הפרשת חלה	68	מורא מקדש	128	קידוש בשבת	188	התראה
9	פדיון הבן	69	גדלות י"ג שנה	129	דין ערכאות	189	ערב ראש חודש
10	טהרת האדם	70	שמנים לחנוכה	130	פורים משולש	190	ככסי הגר
11	בית הכנסת	71	ערב	131	זכר למחצית השקל	191	י"ז בתמוז
12	תמידין ומוספין	72	כבוד אבי אביו	132	עניית אמן	192	תדיר ושאינו תדיר
13	נדרים	73	מצוה לקיים דברי המת	133	סעודת סיום מסכת	193	גלות
14	דיני הדיינים	74	שניים מקרא וא"ת	134	תענית בכורים	194	תשעת הימים
15	מזוזה	75	קידוש השם	135	אפיקומן	195	ונשמרתם לנפשותיכם
16	ברכת המזון	76	ראש חודש	136	מים אחרונים	196	תפילין של ראש
17	שחיטה	77	לחם משנה	137	סעודת ברית מילה	197	הלוואה
18	תרומה	78	לפנים משורת הדין	138	לקט שכחה ופאה	198	ראשית הגז
19	השבת אבידה	79	בשר בחלב	139	מנין עשרה	199	שילוח הקן
20	ביכורים	80	מעלין בקודש	140	אוצר בית דין	200	לימוד תורה לאחרים
21	ערבות עם ישראל	81	שנה מעוברת בהלכה	141	ברכת התורה	201	אבת ויראת ה'
22	ישיבת סוכה	82	חוקות הגוים	142	תפילה על החולה	202	ר"ה שחל בשבת
23	כתיבת ס"ת	83	חילול שבת	143	לשון הרע	203	מנהג כפרות
24	הכנסת אורחים	84	גבאי צדקה	144	שליח בית דין	204	נוי סוכה
25	שידוכין ונישואין	85	שולחנו של אדם	145	פדיון שבוים	205	ז' מצות בני נח
26	מעשר כספים	86	ברכת הגומל	146	טירחא דציבורא	206	רודף
27	חנוכה	87	כשרות הדגים	147	הלל דראש חודש	207	כוס של ברכה
28	חינוך הבנים	88	היולדת בהלכה	148	הגורל בהלכה	208	זה נהנה זה לא חסר
29	מילה	89	ארבע כוסות	149	בישולי עכו"ם	209	קנין כסף
30	זכירת יצי"מ	90	לפני עור	150	לא תחמוד	210	דיני בכור
31	קידוש לבנה	91	כבוד הרגלים	151	ברכה מעין שלוש	211	חיובי שומר שכר
32	הודאה ושירה	92	ל"ג בעומר	152	חנוכת הבית	212	עובר לעשייתן
33	כיבוד אב ואם	93	עמל התורה	153	מצוות מעקה	213	קושיית מרן הבי"י
34	מזיק	94	חג השבועות	154	איסור חזרה למצרים	214	נוטריקון ורמזים
35	החזקת לומדי תורה	95	ווידוי	155	מצוות תשובה	215	הקמת ישיבות ות"ת
36	משלוח מנות	96	פסח שני	156	ערב יוה"כ	216	שובבי"ם
37	ברכת האילנות	97	גירות	157	כבוד ס"ת	217	חשד בכשרים
38	כופין על המצוות	98	טבל	158	תענית בה"ב	218	אותות ומופתים
39	אכילת מצה	99	הכרת הטוב	159	קבלת מתנה	219	אוכל נפש
40	ספירת העומר	100	היוק ראה	160	מנהג	220	דיני איטר
41	מצוות תוכחה	101	אמירת והקדמת שלום	161	תענית חתן	221	ברכה שאינה צריכה
42	איסור חדש	102	הגעלת כלים	162	ברכת הריח	222	דיני בור
43	ריבית	103	תשעה באב	163	שבע ברכות	223	קדשי בדק הבית
44	עירוב תבשילין	104	תפילין של יד	164	תפילה בשעת צרה	224	פורים קטן
45	עין הרע	105	זימון	165	הלבנת פנים	225	י"ג מידות של רחמים
46	ציצית	106	גניזה	166	דיני המנורה	226	חשמל בשבת
47	בכור בהמה	107	בל תשחית	167	ובלכתך בדרך	227	נטילת ידים לתפילה
48	ביטחון	108	מלקות	168	שבועה ונק"ח	228	תורה ביום הפורים
49	קרי"ש על המיטה	109	סליחות	169	שמות הקודש	229	קרבת שלמים
50	ירושה ונחלות	110	ראש השנה	170	שילוח עבדים	230	כשרות והשגחה
51	איסור יציאה לחו"ל	111	אתרוג	171	אין מעבירין על המצ'	231	מילה בשבת
52	תפילת הדרך	112	הלבוש בהלכה	172	הכנה לשבת	232	דיני מרור
53	תורה לבנים	113	אבר מן החי	173	עדים זוממין	233	איסור רכילות
54	כבוד הרב	114	עציצים בשמיטה	174	צער בעלי חיים	234	דינים הנוהגים בעומר
55	תולעים ושרצים	115	ביקור חולים	175	מלאכת בונה	235	קנין משיכה
56	עדות	116	תפילת מנחה	176	קריאת המגילה	236	דיני תנאי
57	מידות ומשקלות	117	סומא בהלכה	177	שלוחי מצוה	237	ייחוס
58	מסיג גבול	118	תפילת ערבית	178	אין מערי' שמחה בשמחה	238	שעבודא דר' נתן
59	מצוות הקהל	119	אין סומכין על הנס	179	ע"א נאמן באיסורים	239	הוצאת ס"ת
60	שופר	120	הדלקת נרות חנוכה	180	ערב פסח	240	סקילה
241	מעשר ראשון ותרומ"ע	242	אוהל המת	243	דיני בהמ"ד	244	עונג יו"ט
245	טבילת כלים	246	הכותל המערבי	247	קבלת שבת	248	ברכת המוציא
249	בנין אב	250	כלאים	251	שמחה	252	בי ימים דר"ה
253	שמחת בית השואבה	254	שמות האדם	255	שווה פרוטה	256	פריעת בע"ח מצוה
257	הנץ החמה	258	קנין קרקע	259	דשלב"ל	260	אסמכתא
261	תוספת כתובה	262	הצלת נפשות	263	מקום הדלקת נ"ח	264	לשון הקודש
265	אין למדין מקודם מת"ת	266	האילים בהלכה	267	הפטרה	268	חצות היום
269	שבת שירה	270	חמיו וחמותו	271	שוחד	272	צדקה
273	לימוד לשמה	274	יאר צייט	275	מלאכת מכה בפטיש	276	דרך ארץ
277	מנהגי ליל הסדר	278	הראייה בהלכה	279	הקפת הפאות	280	תפילות ספיה"ע
281	עבד כנעני	282	תיקון ליל שבועות	283	רובו ככולו	284	שירת הלוויים
285	מין הבגד בציצית	286	היסח הדעת	287	ירושה ברבנות	288	איצטגנינות
289	גי השבועות	290	בישולי עכום	291	יחוד ה'	292	בל תגרע
293	הקש	294	בל יחל	295	ביעור מעשרות	296	מוסף דר"ה
297	שאילת גשמים	298	טעמי המקרא	299	יוחסין ושמות בשידוכין	300	סעודת בר מצוה

גל'	נושא	גל'	נושא	גל'	נושא	גל'	נושא
301	גניבת דעת	361	ענייני קריאת המגילה	421	קריאת התורה	481	מנוחה בהלכה
302	איסור חנופה	362	חק תוכות וחק ירכות	422	הפקרת פירות שביעית	482	איסור נקימה
303	הלל בחנוכה	363	ברב עם הדרת מלך	423	החזקת בית הכנסת ושמן למאור	483	צדקה ונדבת עכו"ם
304	האור בהלכה	364	סיפור יציאת מצרים	424	פרשת שקלים	484	מנהגי חג השבועות
305	ענייני הבכיה	365	ביזוי מצוה	425	פרשת זכור	485	נביא בהלכה ונבואת משה
306	ברכת הבנים	366	פסול חלל לכהונה	426	דיני המצה	486	אמירת פרשת הקטורת
307	הגיית השם	367	קנין לנכרי בארץ ישראל	427	טומאת כהנים	487	נזקי שכנים
308	מזוות אכילת פסח	368	עשרת הדברות	428	ביעור פירות שביעית	488	מחשבת עבירה
309	טי"ו בשבט	369	הדלקת הנרות במקדש	429	אינו ברושותו	489	מנהגי זכר לחורבן
310	דבר שבמנין צריך וכו'	370	מידת הין	430	חציו לדי' וחציו לכס	490	קברי צדיקים
311	תשלומי ד' וה'	371	הת' חסה על ממונם של ישראל	431	אפיקורוס	491	ובערת הרע
312	אדר ראשון	372	קנאים פוגעים בו	432	נפילת אפיים	492	חליצה
313	אורים ותומים	373	אמירת פרשת התמיד	433	כיבוד מלחמה	493	קולות השופר
314	מלאכת חורש בשבת	374	בית המקדש השלישי	434	ירושת הבן והבת	494	דיני הסכך
315	מלאכת אורג וטווה בשבת	375	זמן קריאת שמע	435	והייתם נקיים	495	הערל בהלכה
316	ברכת צדיק	376	ארון הקודש	436	גבול צפון	496	החלב בהלכה
317	מנהגי פורים משולש	377	איבוד עבודה זרה	437	הר הבית	497	קבורת המת וחטוטי שכבי
318	שריפת קרבנות-הקטרה	378	מנין הדינים בבי"ד	438	לא תתגודדו	498	שמירת הגוף והנפש
319	אין קטיגור נעשה סניגור	379	מנהגי חודש אלול	439	לא תסור	499	שבת חנוכה
320	הודאת יולדת	380	הזכרות בעשיית	440	ש"ץ ימים נוראים	500	ידיעת התורה
321	דיני הבית	381	אכילה ושתי' בסוכה	441	דיני ההדס		
322	ער"פ שחל בשבת	382	איסור גזל	442	מי שפרע		
323	בר מצוה בימי העומר	383	ברכת אבות	443	מיצר שהחזיקו בו רבים		
324	הלכה למשה מסיני	384	מצוה בו יותר מבשלו	444	עלות השחר		
325	חביבה מצוה בשעתה	385	העובר בהלכה	445	קנין חליפין		
326	פרקי אבות	386	חיובי פועל לבעה"ב	446	נדרי מצווה		
327	דיני הניעור בלילה	387	נכסי מילוג	447	סקר אוכלוסין		
328	זכירת משה מרים	388	אמירת על הניסים	448	מלכות בית דוד		
329	תרו"מ בשבת ויו"ט	389	יששכר וזבולון	449	תחיית המתים		
330	דינא דמלכותא דינא	390	דיני מוסר	450	מן המותר בפיד		
331	אמונה בביאת משיח	391	קידוש החודש	451	הרופא בהלכה		
332	חצי שיעור	392	סעודות שבת	452	זכויות יוצרים		
333	חשוד על השבועה	393	נקי שן ורגל	453	חילוק רשויות בעשרה		
334	זכין לאדם שבוניו	394	מצוות בנין בהמשק	454	סעודות פורים		
335	ע"י תשעה באב שח' בשבת	395	מתנות לאביונים	455	ברכת החמה		
336	גבהת ספר תורה	396	מלאכת בורר	456	הלל של פסח		
337	ברכת הפירות	397	מעילה	457	אסרו חג		
338	חקירה ודרישה	398	בדיקת חמץ	458	עוסק מצווה פטור		
339	יורד לפרנסת חבירו	399	חזקה	459	ולא תתורו		
340	לא ילבש	400	כתיבת חד"ת	460	טעמי המצוות		
341	זילזול במע"ש ובמאכל	401	חול המועד	461	דיני נפשות		
342	הדבש בהלכה	402	זכירת מעמד הר סיני	462	סמיכת חכמים		
343	אגד ד' מינים	403	תפילת צדיק	463	דיני פרה		
344	השתלת אברים בהלכה	404	חנטת הפרי	464	ברכת המצוות		
345	אין מזל לישראל	405	מעמדות	465	שמחה ועונג ברי"ה ויו"ט		
346	שינוי מפני דרכי שלום	406	תפילת מוסף	466	נטילת לולב במקדש ובגבולין		
347	קידושי כסף	407	גבות הערבה	467	עכו"ם במצוות ישראל		
348	טעמא דקרא	408	בר מצוה	468	כופין על מידת סדום		
349		409	שמירת כספים	469	הספד		
350	שינוי השם וכינוי	410	ענייני מלחמה	470	אינו מצוות והפטור מדבר ועושהו		
351	נס פך השמן	411	עבודת הכה"ג	471	לשון ארמי ותרגום ביוה"כ		
352	רוח הקודש	412	חוט של תכלת	472	מנהגי ימי חנוכה		
353	ימות המשיח	413	חיובי האב לבנו	473	החלום בהלכה		
354	מרים יד על חבירו	414	בגדי כהן גדול	474	הפסק בקר"ש וברכו'		
355	שם א-ל-ו-א-לוקים	415	חומש	475	מצוות הבאה לידך וכו		
356	אמירת לנכרי שבות	416	דיני ערב שבת	476	שבוות שווא		
357	נשמת כל חי	417	פרסומי ניסא	477	המצוה מחבירו		
358	קידוש ביום השבת	418	בשכמל"ו	478	עליו הראיה		
359	שמר חינום	419	מקום התפילה	479	הוצאה מרשות לרשות		
360	מידת טפח	420	פטר חמור	480	שבת הגדול		

המשך הרב ודוקט

לימוד בשמחה

נה"פ "דיאמו עשו בלבו יקרו ימי אבל אבי ואהרנה את יעקב אחי" (בראשית כ"ז מ"א) כתב לפרש המלי יקר ור"ל "תלה הדבר בימי אבל לפי שאכל אסור לעסוק בתורה כי פיקודי ה' ישרים משמחי לב ורצח אמו והיה כאשר תרדו דהיינו בזמן שלא יעסק בתורה ופרקת עלו, א"כ באבלו ודאי לא יעסק בתורה ולא יהיה דבר המגין עליו ואו אהרנה את אחי, ומשום זה אחו"ל שהאבל צריך שמורה לפי שאין התורה המגינה עליו שנאמר בהתלפין נחמה אותך ובשכבך תשמור לילך". ודוראנו מדבריו דאפי' דאבל מותר ללמוד עכ"פ בענינים של אבילות וצער וכדומה וכמו בחשנה באב (ע"י שר"ע ויר"י סימן שפ"ד), ולכאורה יש לו לימוד תורה שגין עליו, עכ"פ מביאר מהכלי יקר דוק הלימוד בעיון ובעמל המביא לידו שמחה היא התורה שמגמת ומצלת.

לימוד תורה לאחרים

הרמב"ם בפ"א מהלכות תלמוד תורה ה"ב כתב "כשם שחייב אדם ללמד את בנו כך הוא חייב ללמד את בן בנו, ולא בנו בן בנו, וכן בלמד אלא מלמד על כל חכם וחכם מישאל ללמד את התלמידים אפי' שאינן בניו שנאמר 'ושנתנם לבניך' מפי השמועה למורו בנך אלא תלמידך שהתלמידים קרוים בנים, א"כ למה נצטווה על בנו לבן בנו להקדים בנו לבן בנו וכן לבן לבן חבירו". ומביאר מדבריו הרמב"ם שהחכם ללמד תורה לאחרים למורים מתענגים לבין, וכך הוא בספרי פרשת ואתחנן סימן ל"ד. וכן מובא בס' החינוך מצוה תר"ט ובשער יור"ד רמ"ה סעיף ג' ונ"ש בביאור הגר"א ת"א ה'. בספר המצוות לרס"ג מנאם כ"ב מצוות ללמוד למורים מהפסוק 'למדתם אותם' (דברים ה' א'), וללמד למורים מושגתם, וכ"כ בסמ"ג עשין י"ד וביבארם מצוה רנ"ה - רנ"ז ובתוס' הרא"ש קידושין ג"ט ע"ב ד"ה ולמדתם, אלא בס' זוהר הרקיע לתשב"ץ סימן י"ז כתב "מצוות ת"ח שהיא מצוה אחת וחולקה הם ללמוד לעצמם וללמד לבנו ולהורות את בני ישראל", בשו"ת הרדב"ז (ת"ח סימן יר"ח) ובשו"ת הב"ח החדשות (סימן מ"ז) כתבו דמ"כ הרמב"ם שיש מצוה ללמד את בן חבירו אין זה למצוה מן המובחר אלא חובה מוטל עליו, וכן נמנח"ש בלישן הרמב"ם מהורה נבוכים (ח"ב ספכ"ט).

אולם מדברי רבנו בחיי בספרי כד הקמח (ערך תורה) משמע אחרת דכתב הטעם שצטוונו ללמד תורה לאחרים היות כל ישראל ערביין זה לזה כמובא בשבועות ל"ט ע"א וממילא מחובת לאחרים, ודלא כדורב"ם שלימד תורה לאחרים הוא שמקרי מצוות תלמוד תורה ממש, (ע"י בספרי חסידים סימן תתפ"ד).

מובא בתנא דבי אליהו רבה פרק כ"ז ח"ל "הלא פרס לרעב לחמך" (שערי צדק) אין רעב אלא הרעב מדברי תורה ואין לחם אלא דברי תורה וכו', מכאן אמרו א"ש יש אדם שהוא מביך בדברי תורה יפנס ממותו וכו' לאחרים כדי שיתרבה חכמתו ומסיפין לו עליו וכל העושה כן אינו נגנע מן הטובה העתידה לבא על ישראל בימות בן דוד, אבל אם אין מפרנס מתורתו לאחרים גורם רעה לעצמו בסמוך חכמתו מתמעטת כידו ואציל שאין מסיפין לו עליה".

ב"י פנים יפות פרשת האינו מוסף שבוכות זה שמקדיש את זמנו ללמוד לאחרים וזכה גם לאריות ימים ושנים כדי שיוכל להשלים את חובתו. וד"ל "מצוה ברבי פרידא ששנה לתלמידו ארבע מאות פעמים והוסיפו לו ד' מאות שנים (ע"י עירובין נ"ד ע"ב), והטעם כזה שמסיפין לו שנים כדי להשלים חכמתו הראיה לא היה שנה בעצמו, והוא שאמרו גדולה תורה שנתנת חיים לעושה וכו', אפי' שבוותו ששה שלומד עם תלמידו ועושה מאריכין לו ימיו וכו' דשנים ורעננים יהיו".

ב"י שער יוסף הלגאון רבי שמעון שקוף וצוק"ל בהקדמתו כתב דכמו שכתוב בגמ' תענית ט' ע"א לגבי המפריש צדקה מכספו דזוכה לעשירות ודורש כן מן הפסוק עשו תעשר עשר בשביל שתעשר, ה"ה לענף העושה. צדקה ורחמי עם חבירו שהוא גורם שהוא עצמו יתעשר ויתעלה, והוא נכלל בדברי חז"ל שאמרו בתענית דף ז' ע"א ובמכתב דף ז' ע"א דאדם לומד מהתלמידו יותר מחבירו ורחמי, דמלבד הענין הטבעי שבוה יש ג"כ ענין מגולי דע"י שמזכה אחים בדברי תורה וזכה הוא לתוספת ניצח בדת.

מובא בגמ' עירובין נ"ד ע"א ע"פ "לחיו כערוגת הבשם" אם אדם משים עצמו כערוגה לאור כל זה וראים זה וראים זה כמה גדול מעלת מלמד תורה לאחרים, כמו"כ אמר מפרסמים דברי תורה ומפיצים אותם אין לך לימוד תורה לאחרים יותר מהו, וכ"כ בפלא יועץ ערך "זכיה" ובחקירתו לטפח, ואז זוכים למתן שכר מהק"ה וכפי שכתב האגלי טל בהקדמתו "המזכה את הרבים בתורה אין קץ למתן שכרו". כמו"כ מוצאים אני ששב"י א"י"י סימן מ"ז מביא בשם אבודרהם דמי שהמשיכם ללמוד דברי תורה צריך לברך ברכת התורה. וכתבו הט"ו והמג"א והגר"א להענין הרי המחבר עצמו פסק שאין מברכין על ההורג ברי"ה אלא רק על דיבור בוד"ת ומודע בחיבה עיפה מהרהור; וכתב הט"ו משום שבתוך כדי הכתיבה מוציא מילים מפי הוה דיבור, ולפ"ז אם אינו מוציא מילים מפי הוה כדי הכתיבה אינו יכול לברך.

אולם בשו"ת דעק"א ח"א סימן כ"ט מביא בשם שו"ת חות יואל דמברכין על כתיבה אפילו לא הוציא בשפתו כלל דכתיבה נחשב כדבור. ועוד מביא שם דעק"א בשם שו"ת שב יעקב דלכן מברכין על כתיבת ד"ת משום דמצות תלמוד תורה לומדים מרשנתם לבניך וצריך לימוד שאפשר לשנן על יד לבנים ובהרהור או אפשר אצל ע"י כתיבה יכול ללמוד לאחרים ולכן אפשר לברך על כתיבת דברי תורה.

בשלב זה ניתן להזמין גיליונות בודדים מתוך הרישימה הרצ"ב. עלות כל גיליון קודם - 3 ש"ח.

ניתן ליצור קשר באמצעות טל: 02-560-9000

לתשומת לב הקוראים הנכבדים.

אנו מתעתדים א"י"ה להתחיל להוציא לאור את כרכי 'מסביב לשולחן' ערוכים כספר, אולם פרויקט זה עתיד להמשך זמן מה.